

SEMANTIZAM "BOSTI" U FITONIMIJI

Primjenjujući semičku analizu kako je zastupa B. Pottier, uzima se jedan specifični sem – "bosti" – i razmatra način njegova realiziranja u izrazima pučkih naziva bilja. Opravdanost toga sema-traži se u referentu, tj. u morfologiji same biljke, a za njegovu verifikaciju služe botanički opisi pojedinih vrsta. Korpus tvore hrvatski (ili srpski), slovenski i strani (njemački, francuski, talijanski, rumunjski, albanski, itd.) fitonimijski popisi. Osnovni se semantizam izražava kroz izvedenice iz osnova bad-, bod- i ostr-, oštr-, kroz apelative drač, trn, kroz izvedeničke likove od češljati, grebenati, metaforički kroz nazive predmeta koji su oštri ili bodu: bodež, strijela, igla, mač i sl., te kroz zoomorfsku metaforu "jež".

O. Klasična semantika i tradicionalna leksikografija težile su analizi riječi i određivanju njezina sadržaja vodeći računa, doduše ne na sustavan već više na intuitivan način, o onome što se najčešće nazivalo nijansama značenja, oslanjajući se pri tome na situaciju, kontekst, okruženje, stilsku obojenost i sl. Novija istraživanja ukazuju na slabosti i na nedovoljnu strogost takva analitičkog postupka i, iskorištavajući saznanja do kojih se došlo u fonologiji, kreću drugim putem. No, ona još nisu pokazala svu svoju djelotvornost, a još manje karakter univerzalnosti, koji bi se sastojao u tome da se sadržaj leksičkog morfema analizira na njegove sastavnice te da se, na taj način, *na razini jezika i kompetencije* značenje raščlani na sastavne elemente – semove, a do aktualizacije tih semova dolazi *na razini diskursa i performancijâ*. Ukratko, fonološka analiza na pertinentna distinktivna obilježja navela je istraživače jezika na ideju da takav postupak provedu na području morfosintakse i leksika, to jest, da sadržaj riječi analiziraju na semove ili semantičke crte. Drugim riječima, izomorfizam različitih razina jezika omogućio je strukturalni pristup smislu i značenju.

Riječ je o analizi-na sastavnice, komponencijalnoj analizi ili, kako se još naziva, semičkoj analizi¹ kojoj je osnovni cilj otkrivanje sastavnih jedinica značenja i to polazeći

¹ Oznake 'semička analiza' i 'komponencijalna analiza' najčešće se uzimaju kao da označavaju isti lingvistički postupak unatoč njihovu različitom porijeklu (prva je evropska, a druga je američka), njihovom zasebitom razvoju i njihovim divergentnim ciljevima (prvoj je cilj da prikaže semantičku organizaciju nekog semantičkog polja, dok druga teži tome da na najekonomičniji mogući način opiše terminologiju srodnosti). U svakom slučaju, zajedničko im je da su obje teksonomski postupci

od najjednostavnijih jedinica, invarijanata, semičkih univerzalija pa do najsloženijih semantičkih skupova. Pomoću analitičkih postupaka koje je strukturalizam razradio, u prvom redu tehnikom komutacije i distribucijske analize, semička će nam analiza omogućiti identificiranje minimalnih jedinica značenja, tj. pertinentnih crta semantičke supstancije. U pogledu uspješnosti takvih postupaka Jakobson odlučno tvrdi: "Ainsi la technique purement linguistique de l'analyse distributionnelle s'avère parfaitement applicable aux problèmes du sens tant sur le plan du lexique que sur celui de la grammaire, et il n'est plus permis de considérer les significations comme des 'impondérables subjectifs'. C'est un procédé plus sûr et plus objectif de se référer aux opérations métalinguistiques des locuteurs indigènes, en vue de tirer au clair les significations que de réclamer de ces mêmes indigènes qu'ils jugent simplement si telle phrase est 'acceptable' ou non dans leur langue."²

Na taj je način postupak komponencijalne ili semičke analize, proveden najprije u fonologiji, a zatim iskušan u morfosintaksi, poslužio za izučavanje i rješavanje semantičkih pitanja. Prije pojave semičke analize semantička je situacija bila slična onoj u fonetici prije pojave Jakobson-Fant-Halleova djela *Preliminaries to Speech Analysis*: tek su istraživanja i rezultati postignuti pomoću "distinktivnih obilježja" uspjeli svesti neograničen broj fonetskih jedinica na ograničen broj fonoloških.

Kao što smo istakli, semička analiza teži otkrivanju sastavnih elemenata značenja polazeći od najmanjih jedinica i paradigmatskih invarijanata do onih najsloženijih koje su određene na drugoj, konotativnoj razini jezika. No, isto tako znamo da se značenje ne može ni naći ni sagledati na površini iskaza jer je ono *konstrukt* u njegovoj *dubini*. Njegov nastajanje polazeći od najmanjih sastavnih jedinica je postupak svojevrsne kombinatorike. Zbog toga ćemo poći obrnutim putem: razlagat ćemo tu značenjsku kombinatoriku jer samo taj obratni postupak može pokazati kako su strukturirani elementi iskaza i kako se mogu uspostaviti semičke taksonomije.

Umjesto da za svaku *leksiju* ili *leksičku jedinicu* (prema Pottieru), odnosno za svaki *leksem* (prema Greimasu) određenog popisa ustanovljavamo da je karakteriziran pri-

koji nastoje rasvijetliti paradigmatsku organizaciju lingvističkog fenomena na semantičkom planu i to uspostavljajući razlikovanja uz pomoć pertinentnih crtâ: opozicija semova u prvoj, a sastavnica ili konstituenata u drugoj. Semičku analizu možemo smatrati nastavljanjem distribucionalne analize ali uz doprinos svega što može donijeti semantika. Zato je ona izrazito semantička, dok je komponencijalna analiza isključivo "položajna", tj. ovisi u prvom redu o položaju riječi, o njihovoj distribuciji, ali bez oslanjanja na semantiku (A.-J. Greimas - J. Courtès, *Sémiotique*, Paris, Hachette 1979, 346-7). Semička analiza ima u Evropi svoje najznačajnije predstavnike u B. Pottieru (v. navlastito "Vers une sémantique moderne", *Travaux de Littérature et Linguistique* 2, Strasbourg, 1963. i *Recherches sur l'analyse sémantique en linguistique et en traduction mécanique*, Nancy 1963) i u A.-J. Greimasu (*Sémantique structurale*, Paris 1966). Osim ove dvojice lingvista, na istom su području radili i P. Guiraud, Alain Rey i Eugenio Coseriu. Iste godine kad i Pottierovi radovi pojavljuju se u SAD značajni doprinosi komponencijalnoj analizi Uriela Weinreicha: "On the Semantic Structure of Language", *Universals of Language*, Edit. J.A. Greenberg, Cambridge Mass. MIT Press 1963, a tri godine kasnije "Exploration in Semantic Theory", *Current Trends in Linguistics*, Edit. T.A. Sebeok, III, Mouton, Haag 1966.

² R. Jakobson, *Essais de linguistique générale*, Les Editions de Minuit 1963, 204.

sustvom [$+s_1, s_2, s_3 \dots s_n$] odnosno odsustvom nekih semova [$-s_1, s_2, s_3 \dots s_n$] ili da je zajedništvo prisutnih semova, tj. njihova intersekcija ono što tvori *arhisemem*, dakle, umjesto da konstatiramo da je bilo koja leksička jedinica zapravo semički zbir ili *collection sémique* (A.-J. Greimas) koju interpretiramo kao niz hiperonimskih odnosa, tražit ćemo isti sem u različitim leksemima ili leksičkim jedinicama i pokušati utvrditi kako se u određenom razredu leksema ili leksičkih jedinica taj sem iskazuje i kako on pridonosi izražavanju izosemantizma što ga nameće i iziskuje priroda referenta, tj. označene stvari. Drugim riječima, već klasičnu Pottierovu semičku tabelu (*chaise, fauteuil, tabouret, canapé, pouf* sa [+] ili [-] odgovorima o 6 semova: "s naslonom", "na nogama", "za jednu osobu", "za sjedenje", "s oslonom za ruke", "od krutog materijala")³ ili Greimasovu tabelu (3 para suprotstavljenih vrijednosti: visok ~ nizak, dug ~ kratak, širok ~ ~ uzak sa semičkim [+] ili [-] odgovorima obzirom na prostornost, dimenzionalnost, okomitost, vodoravnost, perspektivnost, lateralnost)⁴ nećemo "čitati" u njihovoj totalnosti (tj. horizontalno i vertikalno), već ćemo usmjeriti našu pozornost na jedan od semova i nastojati utvrditi kako se on u jednoj od nas izabranoj klasi referenata, kojoj je arhisemantem "biljka", iskazuje i kroz koje se slike ili leksikogene matrice pojavljuje u formi izraza.

Da bismo to postigli moramo na nešto stroži način opisati i odrediti osnovni termin kojim ćemo se služiti i koji će biti temelj analitičkog postupka u ovom prilogu, a to je sem. To nam se tim više nameće što ni termin *sem* nema kod svih istraživača jednaku vrijednost, pa to može dovesti do neželjenih posljedica koje sve imaju svoj uzrok u terminološkoj nejasnoći. Već kod samog Saussureovog razlikovanja lingvistike i semiologije gdje druga obuhvaća prvu kao jedan svoj dio, sem ima različito značenje. Za lingvistiku je sem "minimalna pertinentna semantička crta", dok je za semiologiju to "značenjska jedinica različita od znaka". Dakle ni za jednu ni za drugu sem nije isto što i znak. Kako se semiologija razvijala i "istančavala" svoju metodu, bila je prinuđena da, osim samih znakova, izolira i odredi veće ili manje, dakle druge i različite jedinice značenja od samih znakova i danas se semiologija ne može više isključivo definirati kao u Saussureovo vrijeme kao *science qui étudie la vie des signes au sein de la vie sociale* (*Cours*, str. 33), dakle kao *znanost o znakovima*, već daleko više kao *znanost o "svemu što znači"*. Tako je i sem ušao među one *termini technici* koji su se pojavili da bi se označile različite specifične jedinice koje su drugačije od znaka.⁵ U današnjoj terminologiji sem ima dvije vrijednosti. Prva se pojavljuje 1943. kod Erica Buyssensa (*Les langages et le discours*),

³ B. Pottier, *Recherches...* cit. u bilj. 1.

⁴ A.-J. Greimas, *Sémantique structurale*, 35.

⁵ Ch. S. Peirce ga naziva *rheme* i kod njega on ulazi u trihotomiju *rheme, dicisigne* (ili *sign dicent*, od *dico* "kažem") i *argument*. *Rheme* je za Peircea znak shvaćen kao predstavnik svog predmeta ali u posebnim karakteristikama tog predmeta (Ch. S. Peirce, *Selected Writings*, Dover – New York, Ph. Wiener 1958. i franc. prijevod *Ecrits sur le signe*, Seuil, Paris 1978, 141). Detaljnu studiju o Peirceovu poimanju znaka dao je Gérard Deledalle, *Théorie et pratique du signe – Introduction à la sémiotique de Charles S. Peirce*, Paris 1979.

a prihvaća je nešto kasnije i J.L. Prieto (*Message et signaux*, Paris 1966). Drugu vrijednost ima kod Bernarda Pottiera (1963),⁶ a njom se služi i A.-J. Greimas 1966. u svojoj *Sémantique structurale*.

Za Buysensa (i Prieta) sem je semiološka jedinica s dva lica, sa samostalnim značenjem, nije samo jedinica značenja već i jedinica diskursa, manifestacije; sem je iskaz u opoziciji sa složenim diskursom koji se sastoji od više iskaza, pa je, prema tome jedinica veća od znaka.

Za Pottiera (i Greimasa) sem je izrazito semantička jedinica, s jednim licem, svojstvena planu označenoga, manja je od znaka i zbog toga se ne može manifestirati sama. Nije ni jedinica diskursa ni manifestacije ni društvenog komuniciranja, već *jedinica duboke strukture*.

Pored tih presudnih razlika ipak valja istaći i jednu važnu zajedničku crtu: i Buysens-Prietove i Pottier-Greimasove semove može se identificirati i nabrajati samo pomoću postupka komutacije. Naravno, kod prvih se komutacija vrši u cjelovitosti znaka, dok se kod drugih izvodi na nižoj razini, unutar samog plana sadržaja. Budući da su oba tipa semova postignuti pomoću komutacije, i jednom i drugom zajedničko je da predstavljaju funkcionalne klase, a ne pojedinačne okurencije, a to znači da će se pojavljivati u svim konceptualizacijama gdje ih referent iziskuje da bi se njegova supstancija mogla označiti i izraziti kroz odgovarajuću formu.

Upotreba istog termina (sem) za označavanje jedinica dviju različitih razina ne smije nam zastrti dublje jedinstvo metode i lingvističkih težnji za što meritornijom analizom, jer semička teorija, ma da na dva različita načina, svjedoči o nastojanju moderne semantike i semiologije da istaknu razlike između koda i poruke, a s time i da što strože odrede i ograniče pertinentna obilježja značenja.

U ovom ćemo prilogu sem uzimati s vrijednošću koju tom minimalnom značenjskom obilježju daje Pottier, prema kojem "supstanciju sadržaja nekog znaka tvori skup razlikovnih značenjskih crta". Na razini minimalnog znaka ili morfema taj se skup naziva *semem*, a svaka njegova crta *sem*:

$$\text{semem} = \text{sem}_1, \text{sem}_2, \text{sem}_3 \dots \text{sem}_n \quad 7$$

Po tom autoru, svi semovi nisu iste prirode. Osim što mogu biti denotativni i konotativni, prema vrijednosti koju toj razlici daje L. Hjelmslev, denotativni semovi mogu biti ili *specifični*, kad omogućavaju razlikovanje između dva susjedna semema (/bijel/ u *bjelogorica* nasuprot *crnogorica*) ili *generički* kad označavaju pripadanje jednoj općoj kategoriji (/list/ u bjelogoričnoj i crnogoričnoj vrsti).⁸

Cilj nam nije dakle da ustanovimo kako je jedan već konstituirani znak (u našem slučaju fitonim) sastavljen od zbira ovih ili onih semema, a ovi posljednji od ovih ili

⁶ U djelu *Recherches...* navedenom u bilj. 1. Godinu dana ranije, Pottier se već služi s tim terminom u svojoj tezi *Systématique des éléments de relation*, Paris, Klincksieck 1961.

⁷ B. Pottier, *Linguistique générale – Théorie et description*, Paris 1974, 29.

⁸ Usp. isto djelo, 30.

onih specifičnih ili generičkih semova, već u tom značenjskom konstrukturu otkriti semantičku sastavnicu, *specifični sem* "bosti" koji nam opravdava izgled same označene stvari (tj. biljke). Takav postupak može biti od višestruke lingvističke koristi: može nam ukazati na sustavnost iskorištavanja tog sema u postupku denominacije, a s druge strane, može nas kod fitonima zastrte motiviranosti dovesti do pravilnog zaključivanja o njihovom postanju, tj. voditi nas ispravnom etimološkom rješenju. Testiranje ispravnosti postupka vrši se lingvistički: dijakronijskom analizom izraza, i egzaktno: botaničkim utvrđivanjem pretpostavljene osobine u supstanciji sadržaja, tj. referentu.

Kad bismo raspolagali idealnim rječnikom kojemu definicije ne bi bile samo intuitivno uspostavljene značenjske jednadžbe već i semičke analize svake pojedine natuknice, lako bismo utvrdili u kojim se sve znakovima iskazuje sem "bosti". Nadalje, kad bismo iz takvog korpusa izdvojili jedinice koje su uključene u hiperonimsku oznaku "biljka", utvrdili bismo fitonimijske sememe kojima je jedan od semova "bosti". Vidjeli bismo tada da je raspon takvih fitonimijskih oznaka veoma širok i da se traženi sem nalazi u sadržajima koji su konceptualizirani kroz najrazličitije slike sadržaja i da ove mogu ići od jednostavnog i prozirnog izraza i sadržaja *bosti*, "bosti", preko dijelova biljke "koji budu" (npr. "trn") do slika predmeta kojima je jedan od semova "bosti" (npr. "mač") i do metafora s tim osnovnim semantizmom (npr. "jež").

Naravno, mora se, nadasve kod naziva stranog postanja, voditi računa i o mogućnostima utjecaja tzv. sekundarnih motivacija ili, još češće, tzv. pučke etimologije. Kako takav rječnik ne postoji, ne preostaje nam drugo nego sakupiti što veći broj fitonima i pomoću oba navedena postupka tražiti sem koji nas zanima. Korpus će nam predstavljati naši i strani fitonimijski propisi,⁹ dok će nam za testiranje stvarnog prisustva sema „bošti” poslužiti specijalistički botanički opisi pojedinih vrsta.

Glavni i najopipljiviji rezultat istraživanja ovakve vrste jest konstatacija o općoj semičkoj vrijednosti tražene značenjske sastavnice. Bez obzira na historijske i genetičke razlike u jezicima (različitost u izrazu), ustanovit ćemo da se jedan element dubinske strukture naziva jednako bez obzira na to što ga se različitim sredstvima izražava. Stvarnost, tj. referent je isti, izrazi i jezici su različiti ali se podudaraju semički faktori koji vode konceptualizaciji kroz ovu ili onu sliku sadržaja. Bez obzira i na jezik i na različite figure sadržaja čak i u istom jeziku, *Ribes grossularia* bit će kod nas označena kao *trnak*, *trnboba*, u slov. kao *bodeče grozdiče*, *bodečovka*, u njem. kao *Stachelbeere*, *Stechbeere*, *Stichelbeere*, *Stupfelbeer*, *Pik(e)beere* (*Mar* 3, 1341–1365) u tal. kao *uva spini* (Tosk.), *ribes spinòs* (Ven.), sard. *ribes spinosu*, frc. *groseiller à épines*, *groseiller piquant* (*Rol* FP 6, 62–76), rum. *strugur spinos* (*Bor* DE 147), itd., a sve se to može opravdati jer botaničari opisuju *Ribes grossularia* kao "granje s trnjem" (*Dom* F 192), "mit spitzen Stacheln" (*Pol* Pfe 235). Ukratko, bez obzira na površinsku strukturu koja je različita, elementi dubinske strukture se podudaraju ili su čak i gotovo isti – jer biljni je pokrivač u svojim karakteristikama isti dok su izražajna sredstva – bilo u institucionaliziranim jezicima bilo u mikrosistemima – različita. Sve to govori u prilog tvrdnji o univerzalnom

⁹ V. popis literature i kratica na kraju članka.

karakteru značenjskih sastavnica¹⁰ i koristima koje lingvistika u najširem smislu može imati od njihova proučavanja.

Pogledajmo kako se izražavanje tog osnovnog semantizma izvodi u genetski sličnim (podudaranje u etimonu), a kako u genetski različitim jezicima (podudaranje u organizaciji sadržaja).

1. Poći ćemo od osnovnog semantizma (koji ćemo kratiti u OS) "bosti" i navesti realizacije kroz imenice koje u osnovi sadrže taj semantizam, pa prijeći na različite tipove složenica, na dvočlane nazive, na determinirane nazive u kojima ulogu determinativa vrši izraz s OS "bosti", da bismo završili s realizacijama u kojima je OS, izražen kroz *bod-* i sl., ostvaren u metaforama. Naravno, nije uputno kod takvih metafora vršiti podjele prema tipu osnove, jer za naš je cilj irelevantno da li metafora sadrži u izrazu osnovu *bod-* ili je pak taj semantizam izražen drugim metaforičkim terminima. Zato ćemo ostale metafore sakupiti na kraju i pokazati identičnost te slike u međusobno vremenski i prostorno najudaljenijim jezicima.

Neprestano ćemo ukazivati na potpuna poklapanja (npr. frc. *févier à trois pointes* ↔ njem. *Dreispietz*) i pri tom nam nije presudno da li takav "trozub", "trošiljak" (usp. grč. *τρίβλος*) označavaju istu vrstu. Osnovno nam je ustanoviti da li je do metaforizacije došlo zbog stvarnih morfoloških karakteristika biljke (a za verifikaciju nam uvijek služe botanički opisi u kojima ćemo sami potcrtati izraze s OS) ili je pak metaforizacija samo rezultat aleatornih podudaranja u formi koja su dovela do onoga što nazivamo pučkom etimologijom.

1.1. Praslavenske i općeslavenske osnove *bad-*, *bod-*¹¹ koje izražavaju OS "bosti" nalazimo u slijedećim fitonimima: *badalj*, *badelj*, *badljan*, *badavac* Carduus,¹² *badeljčac*, *badeljčec* (slov.), *badeljčić* Senecio vulgaris, *badavica* Hordeum, *badeljka* Tyrinus leucographus, *badavčica* Onopordon acanthium, *badavec* (slov.) Xanthium, *badavec* Carduus aurosicus; *boda* Acanthus spinosissimus, *bodalj* Carduus, Carthamus, Cirsium, *bodelj* Dipsacus silvester, *bodaljac* Lactuca saligna, *bodljak* Rhamnus saxatilis, *bodljika* Carduus acanthoides, Ilex aquifolium, Onopordon, *bodljuk* Paliurus aculeatus, *boduljka* Geranium, *bodika* Carduus, *bodilica* Cirsium acaule, *bodarica*, *boderica* Galeopsis pubescens, *bodlja-*

¹⁰ Usp. M. Bierwisch: "Some Semantic Universals of German adjectivals", *Foundations of Language International Journal of Language and Philosophy*, Dordrecht 3, 1967, 1-36.

¹¹ Etimologiju v. Skok ERHSJ 1, 191-2 s.v. *bosti*.

¹² Poklapanja u izrazu nalazimo i u drugim slav. jezicima za tu biljku: češ. *bodlák*, rus. *bodjak*, polj. *bodtak* (cit. u *Mar* 1,821), a semantičke paralele nalazimo i u drugim jezicima: njem. *Stikel*, niz. *stekel*, *stikel*, šved. *Stingsel* (*Mar* 1,821). Pogledamo li botaničke opise za Carduus naći ćemo karakteristike što ih sami nazivi potvrđuju: "Obodni listovi *šiljati* ili se završavaju jednostavnim *trnom*." *Korfl* 304; "Foglie *spinose*, lanceolate e *dentate*, a lamina decorrente lungo il fusto dove forma due ali *spinose*." *Poi* FM 238. Budući da uza sva nastojanja klasičnih filologa još uvijek nismo načistu oko nedvojbene identifikacije fitonima u grčkih i latinskih pisaca, u 6. odjeljku donosimo, ne pretendirajući na točnost identifikacije, one antičke fitonime koje crpimo iz pisaca. Tim fitonimima, kako smo naglasili, identifikacija nije sigurna, ali sigurne su zbog svoje prozirnosti sastavnice izraza. Kad ih donosimo one se uvijek odnose na sadržaje s veoma širokim semantizmom "bosti".

ča *Carduus*, *Onopordon acanthium*, *bodečak* *Ribes grossularia*, *bodiš*, *bodičje* *Carduus nutans*; slov.: *bodec*, *bodca*, *bodik*, *bodičevje*, *bodičuje* *Carduus*, *bodika* *Ilex aquifolium*, *bodič*, *bodilj* *Carlina*, *bodlak* *Rhamnus cathartica*, *bodljivec* *Echinophora spinosa*, *bodečince* *Silybum marianum*, *bodečovka* *Ribes grossularia*, *bodečje*, *bodičje* *Ilex aquifolium*, *bodišje* *Echium vulgare*, *bodičevje* *Carduus nutans*, *Genista germanica*, *Ilex aquifolium*; mak.: *bodlika* *Carduus*, *Cirsium*, *Xanthium*.

1.2. Složenice kao *bodolist* *Carthamus*, *bodoglavec* (slov.) *Echinops*, *bodoneža* (slov.) *Carlina*, *C. acaulis*, *osljebad*¹³ *Cirsium* sadrže OS iste osnove kao u 1.1.

1.3. U složenim, dvočlanim nazivima moguća su dva načina izražavanja karakteristike "bosti".

1.3.1. Determinirani naziv sadrži OS, dok determinativ služi razlikovanju vrsta: *mali badelj*, *divlji badelj* *Carduus pycnocephalus*, *crvena bodljica* *Carduus nutans*, *crna boca*, *bela boca* *Xanthium spinosum*, *zelena boca* *Xanthium strumarium*, *veliki badelj* *Onopordon illyricum*, *bodljikara ljuskava* *Hydnum imbricatum*, *bodljikara krpasta* *Hydnum repandum*, *ženski bodlak*, *pitomi badelj* *Cnicus benedictus*, *pitoma boca* *Cynara scolymus*, *mala boca* *Cirsium acaule*, *beli bodljak* *Crataegus monogyna*. U dvočlanom nazivu *oštri badelj* *Eryngium maritimum*¹⁴ OS je tautološki izražen, što govori o tome da je osnovni naziv ili postao neproziran ili mu je determinacija zbog postojanja podvrsta nužna, a ona je, naravno, opet izosemična. Za OS "oštar" v. 2.

1.3.2. Karakteristiku bodljikavosti u nekim slučajevima izražava samo determinativ takvog semantizma, dok za razlikovanje rodova i vrsta služi posebni determinativ (*jabuka*, *slak* i sl.): *bodeća/bodljiva jabuka*, *bodeća jabuka* (slov.) *Datura stramonium*,¹⁵ *ruštolistac bodljavi* *Salsola*, *bodljivi slak*, *bodeći slak* (slov.) *Smilax*, *bodući lopuh* *Acanthus*, *bodeče grozdice* (slov.) *Ribes grossularia*, *bodeći trpotec* (slov.) *bodeče prepodje* (slov.), *bodeća možina* *Eryngium*, *bodeća neža* (slov.) *Carlina*, *Cirsium*, *Silybum*, *bodeći klobuk* (slov.) *Echinophora*.¹⁶

¹³ Posve isti semantizam ("osao" + "bosti") izražen je u frc. *chodron d'âne* *Cirsium*, tal. *spin d'asen* (Lomb.) *Berberis vulgaris*, *spini d'asino* (Tosk.) *Xanthium spinosum*, njem. *Eseldistel* *Xanthium*, dok u složenicama frc. *pique-rat* *Ilex*, *nâre-pique* *Berberis*, *pique à l'âne* *Eryngium*, *pique-Dieu*, *piquerolle* *Centaurea*, *pice-cou* (= *pince cul*) *Carlina*; tal. *pungitopo*, *pizzicatopo*, *piccasorci*, *pungisorci* *Ilex*, *straciagatti* *Smilax*, *pungitopo*, *piccasorgi*, *rusco pungiratto*, *pungipulci* *Ruscus aculeatus* nalazimo isti OS "bosti" ali je forma sadržaja (koja se iskazuje u objektu složenice) različita.

¹⁴ "Listovi se *bodljastim* krilima spuštaju niz stablo... sa gornje strane sa *bodljama*." *Kor fl* 318. "Le foglie... tutte sono *spinose*." *Pol FM* 165.

¹⁵ Podudaranje u cijelosti znaka za tu istu biljku nalazimo u češ. *jablko bodlava*, a identičnu formu sadržaja u nazivima drugih jezika: tal. *pomo spinoso*, frc. *pomme épineuse*, njem. *Stechapfel*, hol. *doornapel*, šved. *tisteläp(p)le*, engl. *Steekappel*, mađ. *tüves alma*. "Plod krupna... duga čaura, sa čvrstim *bodljama*." *Kor fl* 260. "Die Frucht ist eine aussehnliche *Stachlige* Kapsel." *Mar* 2,46.

¹⁶ Posve identičnu strukturu naziva vidimo i u drugim jezicima: frc. *groseille piquante* *Ribes uva crispis*, *cactier épineux* (dva puta izražen OS), *cierge épineux* *Opuntia ficus indica*, *laitron/laceron épineux* *Sonchus*, *marie épineuse* *Salsola*; tal. *sparagio spinoso* *Asparagus acutifolius*, *bardu spinosu*, *erba spinosa* *Cardus nutans*, *critmo spinoso*, *pastinaca spinosa* *Echinophora spinosa*, *gallinaccio spinoso*

1.4. Metaforički nazivi *bodež* (< *bosti* → "nož") *Carthamus lanatus*,¹⁷ *bodež* (hs. i slov.) *Ononis spinosa*¹⁸ u samoj svojoj osnovi sadržavaju već obrađivani OS, što neće biti slučaj u sinonimnim fitonimima mač i sl. (v. 7.2.).

2. OS "oštar" izražen je kroz prasl. i svesl. osnovu *ostr-*, *oštr-*:¹⁹ *ostrika* *Paliurus aculeatus*, *ostrica*, *ostrika* *Carex*, *Dactylus*, *Setaria*, *Onosma*, *Stratiotes*, *ostrik* *Carex*, *Sorghum*, *oštriš* *Senecio*, *oštrej* *Nardus*, *Streptopus*, *oštričak* *Dipsacus*.²⁰

2.1. Složenice kao *ostrolist* (slov.) *Ilex aquifolium*, *ostropes* (slov.) *Silybum marianum*, *ostropeludka* *Goodyera repens* sadrže OS koji je obrađen pod 2.

2.2. U dvočlanim nazivima OS se izražava bilo u osnovnom nazivu bilo u determinativu.

2.2.1. Determinirani naziv sadrži OS dok determinativ služi za razlikovanje vrsta: *ostrika velika* *Carex riparia*, *ostrika visoka* *Carex silvatica*, *ostrika sunovrata* *Carex remota*, *ostrika riđa* *Carex vulpina*, *ostrika rutava* *Carex montana*, *ostrica sitna* *Carex digitata*, *ostrica dlakava* *Carex hirta*, *ostrolista gorska* *Asarum europaeum*, *ostrica mala* (slov.) *Dactylis*.

2.2.2. U složenim nazivima, gdje je u determinativu OS "oštar", a determinirani je naziv bilo koja imenica, determinativ izražava jednu od osnovnih karakteristika biljke, odnosno karakterističan izgled njezinih pojedinih dijelova – lista, ploda ili stabljike: *oštra šibika* *Vitex agnus castus*,²¹ *oštri petolist* *Sanicula europaea*, *oštra šaš* *Bolboschoenus maritimus*, *zuka oštra* *Schoenoplectus setaceus*, *oštra trava* *Carex*, *Sesleria coerulea*.

2.3. Metaforički su nazivi: *ostrica* (< *oštar* → "sječivo") *Aegilops uniaristata*, *Carex*, *Cynosurus cristatus*, *Dactylis glomerata*, *Juncus glaucus*, *Oxytropis*, *ostrica* (slov.) *Cynosurus cristatus*, *Cyperus*, *C. papyrus*, *ostruga* (< *oštar* → "mamuz"), *ostroga* (slov.) *Rubus caesius*.²²

Hydnum repandum, *ellera che punge*, *ellera spinosa* *Smilax aspera*, *mirto spinoso* *Ruscus aculeatus*, *acerbita spinosa*, *pomo spinoso* *Sonchus asper*, *acanto spinoso* (dva puta izražen OS) *Acanthus spinosus*; njem. *Stechende Pflimmen/Ginst* *Genista germanica*, *Steckbeere* *Ribes grossularia*, *Steckeldorn* *Crataegus*, *Steckenblume* *Daphne*; engl. *Spiny-sowthistle* (dva puta izražen isti OS) *Sonchus asper*, *spiny-clot-tur* *Xanthium spinosum*, itd.

¹⁷ "Pianta annua... provvista di capolini molto spinosi... foglie spinosamente dentate." *Poi FM* 242.

¹⁸ "Rami... molto spinosi, con spine a volte appaiate, ma generalmente singole." *Poi FM* 113.

¹⁹ Etimologiju v. Skok *ERHSJ* 2, 575 s.v. *oštar*.

²⁰ Podudaranje u izrazu i u sadržaju srećemo u drugim slav. jezicima: polj. *sit ostry*, češ. *ostřice*, rus. *ostrec*, a ista forma sadržaja u njem. *Scharfes gras* (cf. u tal. *erba aspra* za *Agrimonia eupatoria*). No, kako su za tu biljku karakteristični "*Schneidende*, *scharfe Blätter* und *Stengel*" *Mar* 1, 829, ne začuđuju nas ni nazivi: njem. *Snittgras*, *Schneidegras*, niz. *snijgras*, *snijgend riet*, engl. *sniddle*, frc. *herbe coupante*, polj. *rznigcka*. Jednaka je organizacija sadržaja i u tal. nazivu *erba del taglio* za *Agrimonia eupatoria*; usp. i naše *sjekavac*, *sjekavica* (Vuk) za *Carduus*.

²¹ "Cespuglio a foglie digitate e formate da pinne strette ed acute." *Poi FM* 191.

²² "Grm... čiji su izbojci... pokriveni... brojnim nadolje savijenim bodljama." *Sil Adg* 90.

3. Karakteristika bodljikavosti ogleđa se i u nazivima koji sadrže leksem *trn*, a on na proziran način izražava raspravljanu osobinu, odnosno sem "bosti". Trn je ujedno u morfološkom pogledu značajni i uočljivi dio brojnih biljaka.

3.1. Znak *trn* s istim semantizmom nalazimo u neizvedenim i izvedenim nazivima: *trn* *Prunus spinosa*, *Paliurus aculeatus*, *trnak* *Centaurea*, *Dipsacus silvester*, *Onopordon acanthium*, *Ribes grossularia*, *trnjak* *Onopordon acanthium*, *trnjaka* *Prunus insititia*, *trnola* *Scabiosa atropurpurea*, *trnula* *Prunus spinosa*, *trnulić* *Pallenis spinosa*, *trnulka*, *trnulja*, *trnjula* *Prunus spinosa*, *trnjina* *Acacia arabica*, *Prunus spinosa*, *Robinia pseudocacia*, *trnjinka* *Prunus spinosa*, *trnika* *Heleochoa*, *Prunus spinosa*, *trnina* *Prunus spinosa*, *Rhamnus intermedia*, *trnica* *Crypsis aculeata*, *Heleochoa*, *trnčica* *Entoloma clypeata*, *trninica* *Prunus spinosa*, *trnovac* *Asperula odorata*, *trnovac* *Gleditschia triacanthus*, *trnavka* *Prunus spinosa*, *trnovka* *Onopordon acanthium*, *trnovina* *Prunus spinosa*, *Rhamnus intermedia*, *trnovača* *Lepiota acutesquamosa*, *Pirus piraster*, *Prunus insititia*, *trnavka* *Prunus spinosa*.²³

3.2. U složenicama srećemo isti OS u lijevoj sastavnici: *trnošljiva*, *trnosлива*, *trnoslavka*, *trnosljevka*, *trnoslika*, *trnoslek* *Prunus insititia*, *trnoboba* *Ribes grossularia*, *trnodrijen* *Prunus spinosa*, *trnobor* *Ruscus aculeatus*, *trnomet* *Artemisia vulgaris*, dok ga u desnoj sastavnici možemo držati za determinirani naziv: *bjelotr* *Echinops*, *žutotr* *Berberis vulgaris*.²⁴

3.3. U dvočlanim nazivima OS se nalazi u semantički nadređenom nazivu, a determinativ služi za razlikovanje vrsta:²⁵ *oštri trn* *Crataegus oxyacantha*, *oštri trnak* *Sonchus*

²³ Isti je sadržaj izražen i u ovim nazivima: tal. *spine*, *spinelle* *Asparagus acutifolius*, *spinas* *Carduus nutans*, rum. *ghimpoasa* *Arctium lappa*, *ghimpi* *Tribulus terrestris*, *ghimpe* *Cirsium*, *Ruscus*, *Xanthium*, *spin* *Agave*, *Carduus*, *Cirsium*, *Prunus*, *Xanthium*, tur. *deve diken* (*diken* = "trn") *Alhagi graecorum*, te *çalı* "trnov žbun", *böğürtlen çalısı* *Rubus*, *çalıdiken*, *çalıkara* *Paliurus aculeatus*, *çalı-süpürgesi* *Erica*.

²⁴ Jednaku organizaciju forme sadržaja nalazimo i u njem. nazivima: *Dornstrauch*, *Beerdorn*, *Judenform*, *Dreidornenspitz* (dva puta isti OS), *Wehdorn*, *Kreuzdorn* (cf. u frc. *épine-croix*) *Berberis vulgaris*, *Honigdorn*, *Kreuzdorn* *Gleditschia triacanthos*, *Strobeldorn* *Cynara scolymus*, *Christdorn* *Paliurus aculeatus*, *Stechdorn* (dva puta isti OS) *Acacia*, *Hackendorn* (dva puta isti OS) *Acacia detinens*, *Judendorn* *Carlina acaulis*, *Weissdorn* *Crataegus oxyacantha*, *Stacheldistel* *Carduus acanthoides*, *Schwarzdorn* *Prunus spinosa*, *Teufelsdorn* *Tribulus terrestris*; engl. *buckthorn* *Rhamnus*, *haffdorn* *Hippophaë rhamnoides*, *wait-a-bit-thorn* *Acacia detinens*; tal. *biancospino* *Crataegus oxyacantha*, *spinarba*, *spina Christi*, *spina santa* *Carlina*, *spin dalla Croce* *Berberis vulgaris*; frc. *porte-épines* *Echinophora*, *épine-aigrette*, *épine-croix*, *épine-vinette*, *épine-aigrette* *Berberis vulgaris* (prema pučkom vjerovanju "c'est avec épine-vinette qu'on a couronné Jésus." *Rol* FP 1,145.). Pogledajmo i botaničke opise za neke od tih biljaka: *Berberis vulgaris*: "Dugorasti (sc. grmovi) su sa *trnovima* sa 3-5 *oštrih bodlji*, koji su nastali transformacijom listova." *Sil Adg* 36. "Die Zweige tragen dreiteilige *Dornen*." *Mar* 1,567; *Acacia detinens*: "Diese südafrikanische Art hat sehr grosse *Dornen*." *Mar* 1,61; *Carlina acaulis*: "Distelähnliche, *stechende* Pfl." *Mar* 1,840; *Crataegus oxyacantha*: "*Trnovi* najčešće 0,6-1,5 cm dugi." *Sil Adg* 104.

²⁵ Fitonimi ovog tipa pružaju nam rječitu ilustraciju o nepertinentnosti sadržaja determinativa, što znači da je jedino važna razlikovnost koja donosi informaciju, a da se često ne uzima u obzir semantička vrijednost samog determinativa, pa nam niti ne smeta očigledna protivurječnost između

asper, *bodeći trn* (slov.) *Genista germanica*, *mrki trn* *Prunus spinosa*, *hudobni trn* *Centaurea solstitialis*, *Paliurus aculeatus*, *meki trn* *Cnicus benedictus*, *mišji trn* *Ruscus aculeatus*, *trn svete Marije* *Silybum marianum*, *samoviljski trn* *Eryngium campestre*, *egiptonska trnina*, *egipiski trn* *Robinia pseudacacia*, *bijeli trn* *Carlina acaulis*, *Crataegus oxyacantha*, *Lycium europaeum*, *beli trn* *Carlina acaulis*, *Eryngium campestre*, *Xanthium spinosum*, *bili trn* *Paliurus aculeatus*, *crljeni trn* *Lycium europaeum*, *fušpanov trn* (slov.) *Lycium europaeum*, *crni trn* *Lycium europaeum*, *Prunus spinosa*, *Rhamnus intermedia*, *modri trn/trnak* *Alchemilla vulgaris*, *kiseli trn* *Berberis vulgaris*, *rupni trnić* *Ononis spinosa*, *nebočavi trnak* *Sonchus oleraceus*, *mikana trnika* *Sanguisorba minor*, *pitome trnjinke* *Prunus insititia*, *divlja trnovina* *Pyracantha coccinea*,²⁶ *crna trnovina*, *črni trn* (slov.) *Prunus spinosa*, itd.²⁷

4. Nazivi s OS "drač" uvršteni su u ovu semantičku skupinu jer etimološki *drač* je nastao od apstraktuma *draka* "ono što dere" + sufiks *ja*.²⁸ *Drač* kao apelativ označava općenito bodljikave, korovske biljke.

determinativa i determinatuma gdje jedan negira drugi kao što najbolje vidimo u fitonimu *nebočavi trnak* što bi se moglo shematizirati kao [- bode + bode]. Determinativ *nebočavi* očito u pučkoj denominaciji razlikuje *Sonchus oleraceus* od *Sonchus asper* koji u nazivu ima determinativ *oštri*.

²⁶ U tal. se npr. ta biljka naziva *agazzino* što je neprozirno, a naziv ne tumače ni Zingarelli, ni Palazzi pa ni etimološki rječnici kao Battisti-Alessio, no kad pogledamo karakteristike te biljke "Arbusto sempreverde, denso e spinoso... frutti scarlatti." *Poi* FM 102; "N/ame/ eines dornigen Strauchen mit roten Früchten." *Mar* 3,1194, naše nazive *divlja trnovina*, *glogovica*, pa i jednu od sastavnica sustavnog imena koja sadrži *-acantha*, očito je da u *agaz-* možemo vidjeti ekvivalentat za grč. *ἀκανθα* "trn", "bodlja" (v. 6), kao što imamo i u ihtionimu *agač*, *agac*, *gagac* za *Dicentrarchus labrax*, koji se, a to je za nas ovdje važno, u drugim jezicima naziva *spinola*, *spině* (tal.), *spina* u Alžiru, itd. (usp. V. Vinja, "Analyse du contenu des ichthyonymes", *SRAZ* 25-26, 1968, 10-11).

²⁷ Usp. u drugim jezicima gdje imamo identičnu formu sadržaja uglavnom za te iste biljke: tal. *spin d'asino*, *spini de musso*, *spine co le zecche* *Xanthium spinosum*, *spin de erba*, *spina da furnu* *Genista germanica*, *spina bianca* *Berberis vulgaris*, *Silybum marianum*, *spina christi* *Robinia pseudacacia*, *Crataegus pyracantha*, *spino nero* *Rhamnus*, *Prunus spinosa*, *spina gatto*, *spina cappelletto* *Paliurus aculeatus*, *spina magna*, *spina bianca* *Onopordon acanthium*, *spine de prà* *Ononis spinosa*, *spina di sepe*, *spin del signor* *Lycium europaeum*, *spino giallo* *Centaurea solstitialis*; rum. *ghimpe tare* *Xanthium spinosum*, *ghimpe paduret* *Ruscus aculeatus*, *ghimpe mare* *Onopordon acanthium*, *Ruscus aculeatus*, *castane cu ghimpi* *Trapa natans*, *spinul cerbului* *Carlina acaulis*, *spin alb* *Eryngium planum*, *burete de spin* *Russula alutacea*, *Xanthium spinosum*, *spinul talpii ursuli* *Acanthus longifolius*; frc. *épine blanche* *Crataegus*, *Onopordon*, *Silybum marianum*, *épine jaune* *Scolymus hispanicus*, *épine noire* *Rhamnus cathartica*, *épine de cerf* *Rhamnus cathartica*, *épine de Christ* *Paliurus aculeatus*, P. australis, *épine de rat* *Ilex aquifolium*, *épine marine/de mer* *Hippophaë rhamnoides*, *noble épine*, *épine de mai* *Crataegus oxyacantha*, *févier à trois pointes* *Gleditschia triacantha*; njem. *Arabischer/Jüdischer Dorn* *Carlina acaulis*, *Dreispietz* *Tribulus terrestris*; niz. *zeedorn* (usp. frc. *épine marine*) *Hippophaë rhamnoides*; engl. *jerusalem thorn* *Paliurus*, *black thorn* *Prunus spinosa*, *Christ's thorn* *Paliurus aculeatus*, *sea buckthorn* *Hippophaë rhamnoides*, *thorn apple* *Datura stramonium*, *white thorn* *Crataegus*; alb. *therrë magari* ("magareći trn") *Carduus nutans*, *Cirsium arvense*, *therrë kali* ("konjski trn") *Ononis spinosa*, *therrë iriçi* ("ježev trn") *Chaerophyllum temulum* (*Sejdiu* 229).

²⁸ Skok ERHSJ 1,428, 436-438. I danas u sjevernočakavskim govorima *draka* je redoviti apelativ za riblju kost, a drugdje je *drača* (usp. M. Hraste - P. Šimunović, "Čakavisches-Deutsches Lexikon" I, Köln - Wien 1979, s.v.).

4.1. *Drač* se javlja u neizvedenom obliku i u izvedenicama: *drača* Paliurus aculeatus, Prunus spinosa, Sanguisorba spinosa, *drač* Carduus, Paliurus aculeatus, *dračica* Genista dalmatica, *dračeva* Prunus spinosa, *dračevica* Paliurus aculeatus.

4.2. U dvočlanim nazivima OS je u osnovnom nazivu a determinativ služi, kao i u drugih sličnih složenica, razlikovanju vrsta, budući da izraz tog OS hiperonimski označava bodljikave biljke: *bijela drača* Robinia pseudacacia, Crataegus monogyna, C. oxyacantha, *crna drača* Paliurus aculeatus, Rhamnus, *drača stambolska* Robinia pseudacacia, *trnova drača* (dva puta izražen OS) Paliurus aculeatus, *obična drača* Paliurus aculeatus, *morska drača* Robinia pseudacacia, *pašja drača* Rosa canina, *gospina drača* Eryngium amethystinum.

5. Svojstvo bodljikavosti biljke izražavaju i oni nazivi koji sadrže sliku "češljati", "grebenati", pri čemu se podrazumijeva neki "nazubljeni", "oštri" predmet kao češalj, greben i sl. Obično neki dio biljke kao list, plod i sl. podsjećaju ili imaju oblik češlja, četke ili sprave za češljanje vune ili sukna.

5.1. Nazivi izvedeni iz OS *česati*, *češati*:²⁹ *češlika* Dipsacus silvester, Koniga maritima, *češljika* Acer tataricum, Capsella bursa pastoris, Cynosurus, Dipsacus silvester, Scandix pecten Veneris, *češljiga* Dipsacus silvester, *češljica* Sesleria, *češlja* Acer tataricum, Dipsacus sativum, D. silvester, Onopordon acanthium, *češljuga*³⁰ Dipsacus, D. sativus, D. silvester, *češljugovina*, *češljigovina* Dipsacus silvester, *češlikovina* Scandix pecten Veneris, *česulja* Geranium Robertianum, *bela češljuga* Dipsacus pilosus, *divlja češljuga* Dipsacus silvester,³¹ *ježava češljuga* Dipsacus, *suknarska češlja* Dipsacus sativus.

²⁹ Skok ERHSJ 1,311-2.

³⁰ Ilustrativan primjer vrijednosti ove metode ispitivanja izosemičkih rezultata u apelativima, primjerice u ornitonimiji, pruža nam ime za *češljugara* (Carduelis carduelis) koji se u genetski različitim jezicima izražava izvedenicama koje sve polaze od sadržaja "čičak": hs. *češljugar*, lat. *carduelis*, tal. *cardellino*, frc. *chardonneret*, njem. *Distelfink*, niz. *Distelvink* (niz. *distel* = "čičak"). Naravno, ovdje ne možemo ulaziti u pitanje prvotnog impulsa za takvu denominaciju ptice, no možemo reći da je semičko podudaranje veoma staro. U grč. nalazimo *κακιδίς*, *-ιδος* a taj oblik kao pridjev znači "trnovit", a kao imenica 1° ornitonim "češljugar" i 2° fitonim Senecio. No, ni to nije sve jer se vrsta Senecio u našim narodnim popisima naziva *veli ostak*, tj. ostan, a to je, kao što je poznato, "šiljak kojim se bodu i tjeraju volovi". Dakle, opet smo u semičkom polju "bosti". Istu supstanciju sadržaja pod različitom formom nalazimo u lat. *carduelis*, što se opet i izrazom i sadržajem poklapa s grč. terminom za češljugara: *η καρδερύα* (i/ili *η ακανθυλλίς*), a *καρδερύα* je očigledno izvedenica od *κάρδος* "čičak".

³¹ Istu sliku sadržaja za Dipsacus silvester nalazimo u frc. *peigne à cochon*, *peigne à poux*, *peigne de chat*, *pigne-leu* (= *peigne de loup*), *peigne bourrique*, tal. *pettini di lupu*, *pettine*, *pettenaro*, alb. *krahën bari* ("travli češalj") Sejdiu 168. Cvjetna se glavica češljuge uspoređuje s "četkom" pa imamo nazive: njem. *Bürschtn*, *Borste*, *Kratzbürste*, *Gläserbürstli*, engl. *brushes*, *barber's brushes*, *sweep's brushes*, frc. *brosses*, polj. *szczec*, *szczotka*, češ. *štetka*, slov. *ščet*, *ščetinovka*, *ščetica*, *šetka*, *šetje*. Nekada se glavica Dipsacusa upotrebljavala za češanje vunelih odjevnih predmeta, nadasve kapa. O tome nam svjedoči Savary 1741. god.: "Le chardon à bonnetier (= Dipsacus) est une plante qui produit à l'extrémité de ses tiges un petit globe un peu long et épineux, que l'on appelle bosse ou tête de chardon, dont on se sert pour laner ou tirer la laine du fond des étoffes ou des ouvrages

5.2. U istu semantičku skupinu spadaju i nazivi izvedeni iz sveslav. i praslav. korijena *greb*-³² "strugati vunu, grebenati": *grebenuša* *Dipsacus sativus*, *grebenka* *Ononis spinosa*, *grebenica* *Cynosurus cristatus*, *C. echinatus*, *grebič* *Geum rivale*.

5.3. Danas neprozirni fitonimi *grza*, *grzatura* za *Dipsacus sativus* i *divja grza*, *divja grzatura* za *Dipsacus silvester* po svoj su prilici talijanske posuđenice³³ od *garza* < *garzare* "grebenati vunu" < lat. *carduus* (v. Devoto s.v. *garzar*) što semantički odgovara sveslav. osnovi *greb*- i izvedenicama.

6. Kao što se može i očekivati protosemantizam "bosti" nalazi se i u više ili manje sigurno identificiranim fitonimima kod klasičnih pisaca. Naravno da je vrlo teško formalno odvajati slike "oštar", "trn", "bodlja" jer se one izražavaju pomoću malog broja grčko-latinskih zajedničkih oblika koji imaju svoj izvor u jednom indoevropskom **ak*-. Zato ćemo i ovdje tek nakon navođenja semantizma "bosti", "oštar", "trn", "drač", i ne pretendirajući na strogu sustavnost, iznijeti niz antičkih fitonima koji se temelje na toj osnovi, a koje su moderni klasični filolozi (Strömberg, André i prinosenici u Pauly-Wissowa RE) s više ili manje sigurnosti identificirali. Zajedničko je svim tim interpretacijama da označavaju biljke koje se mogu karakterizirati sa semantizmom "bosti":

ἀκαλήφη (Diosk. 4,93) i *ἀκαλόφη* (Teofrast) kao oznake za koprivu;

ἀκακία *Acacia arabica*, *ἄκανος* (Teofrast) vrsta čička;

ἀκάνθιον (Diosk. 3,16) *Onopordon*, *ἄκανθίς* (v. bilj. 29) koje Plinije (HN 25,168) latinizira u *acanthis* i, po Andréu, služi mu kao naziv za *Erigeron acris*, a tu interpretaciju ovaj opravdava riječima "sans doute à cause des rayons de ses capitules";

ἀκαταλὴς koji se obično identificira kao "genévrier" (André) što može biti točno jer grčko ime za taj "genévrier" opet sadrži oznaku s vrijednošću "oštar", tj. *δξύκεδρος* (frc. *cèdre piquant*), što Plinije (13,52) latinizira u *oxycedros*. Očigledno je da je riječ o biljci *Juniperus oxycedrus*.

6.1. Osnova koja je u *ἄκανθα* može se u grč. fitonimiji naći i u složenicama. Kao primjer navodimo fitonim *τραγάκανθα* za jednu leptirnjaču (*Astragalus cretensis*), koju André opisuje kao "très épineuse (*ἄκανθα*) et dont les épines sont en barbe de bouc (*τράγος*)."³² I *ἄκανθα* i *τράγος* sadržani su u našim fitonimima za isti *Astragalus*: *bilotrna*,

de bonneterie pour les garnir et les couvrir de poils sur la superficie." (cit. u *Rol* FP 7,13). Usp. još u hs. nazive *suknarske grebeni*, *suknarski čekalj*! Metaforičke nazive sa slikom "češalj" nalazimo i za biljke: *Scandix pecten Veneris* (već i u sastavnom dijelu sustavnog naziva imamo *pecten* "češalj", tj. istu sliku) u frc. *peigne*, *peigne de Vénus*, tal. *pettini di Venere*, *pettini di donna*, njem. *Venuskamm*, *Heckelkamm*, *Erodium*: njem. *Strahl* (= "češalj"), šved. *kammar*, frc. *peigne de mur*.

³² Skok ERHSJ 1,599-601, s.v. *grabati*.

³³ Tal. nazivi za *Dipsacus sativum* su: *sgarzu* (Lig.), *garze* (Lomb.), *sgarz* (Furlanija), za *Dipsacus silvester* *garza selvadega* (Lomb.), *sgarzi* (Ven.), *sgarz* (Furlanija). Najnoviji tal. etim. rječnik Cortelazzo-Zolli 2/478 navodi *garzo* "cima di una specie di cardo selvatico", a *garzatura*, što je, po svemu sudeći, ishodište našem *grzatura*, definira kao "operazione di finitura dei tessuti che si compie con garzi." Oba oblika autori izvode od *cardeum* "erba spinosa".

kozlinac i slov. *kozlinec* (usp. i zbog OS u drugom izrazu naš naziv za istu biljku *orlovi nokti*). *τραγάκανθα* nam je istovremeno ilustrativan primjer kako se prijelazom iz jednog jezika u drugi prozirnost, a prema tome i opravdanost naziva, može zadržati. Lat. prilagodbe tog fitonima su *tragacant(h)um* (i *-us*), *tragaganthum*, *dragaganthum*, *dragantum*, pa čak i *dragamentum* (André 319). Za nas su te prilagodbe važne jer nam opravdavaju uvođenje u ovu skupinu naših neprozirnih naziva za *Astragalus* *traganat*, koji bi po BR još mogao i biti internacionalni naziv, ali takav sigurno nije *draganat* što ga Šulek donosi iz Alschingera (*Flora Jaderensis*, 1832).

Sastavnica *ἄκανθος* može u grč. tvoriti i desni dio složenice kao u slučaju *φωλλάκανθος* (*Str Th* 159) koje André 320 s.v. *φωλλάκανθος* definira kao "trèfle aux feuilles piquantes".

6.1.1. Naravno, među ove biljke spadaju i naši preuzeti nazivi *akacija*, *akač*, *akača*, *akačija* *Robinia pseudacacia* (REW 58, Skok ERHSJ 1,20), a i po Skokovu mišljenju (ERHSJ 1,19), za nas već formalno udaljen naziv *gazija* što ga Šulek donosi iz Dubrovnika.

6.1.2. Premda je danas fitonim koji sadrži sastavnicu *ἄκανθα* neproziran, ona se krije i u našim fitonimima *kataroška*, *kotoroška* (*Ruscus aculeatus*, Šulek 141,145; AR 4,815 i 5,401). Vinja³⁴ misli da je od dva oblika onaj sa *kata-* stariji i da takvo *kata-* sadrži grč. *ἄκανθα* kojemu je, zbog neprozirnosti dodano sinonimno *-roška* < lat. *ruscus* "Mäusedorn" (REW 7460). Takvo tumačenje još je prihvatljivije kad kod istog autora³⁵ nalazimo za istu biljku lošinjski oblik *badiroška* (potvrđeno kod Haračića, *Glasnik Hrv. naravosl. društ.* 6, 1891, str. 300) u kojem je neprozirno *kata-* (< grč. *ἄκανθα*) zamijenjeno s prozirim *badi* < *badati* (v. 1.1.) da bi se označilo biljku koja bode. U oba slučaja suočeni smo, dakle, s tautološkim izražavanjem OS.

6.2. No, pored lat. oblika na *ac-* (*actus*, *acer* i dr.), lat. ekvivalent za grč. *ἄκανθα* jest *spina*,³⁶ a kako Plinije nije vrste razlikovao s toliko strogosti kao njegovi grčki uzori, on svrstava u skupno poglavlje *spinosa herbae* (i/ili *spinosa*, *-arum*) (HN 21,91) velik broj vrsta među koje obuhvaća:

- a) biljke bez lišća (*Asparagus*, *Alliagi*);³⁷
- b) biljke s bodljikavim lišćem (čičak, kopriva);
- c) biljke koje imaju trn uz peteljku lista (*Ononis*, *Tribulus*);
- d) biljke kojima je stabljika bodljasta (*Sanguisorba*; usp. mikana trnika).

³⁴ "Élément grec dans la phytonymie serbocroate de l'aire dalmate", Godišnjak IV, Centar za balkanološka ispitivanja, Sarajevo 1966, 98.

³⁵ "Nouvelles contributions au "Romanisches Etymologisches Wörterbuch" de W. Meyer-Lübke, *Studia romanica et anglica zagradiensia*, 7, 1959, 31.

³⁶ André 299-30 navodi više desetaka fitonima koji se temelje na tom leksemu.

³⁷ Značajno je za tu biljku da se označava pomoću sinonima *scorpio*, što također sadrži semantizam "bosti", pa se *scorpio* (*Alliagi*) semantički odnosi prema *spina* kao već u 6.1. spomenuti *orlovi nokti* prema *ἄκανθα*. Naravno, lat. *scorpio* samo je latinizirano Teofrastovo grč. *σκορπίον* koje André 287 identificira kao *Alliagi graecorum*.

Iz lat. osnove *spi-* potječu i nazivi *spinus* (*Prunus spinosa*), pa *spica*,³⁸ *spicum*, *spicus* koje kod Plinija nalazimo pod skupnim imenom *spicatae*, *-arum* (sc. *herbae*) kao oznaku za različite rodove (*Plantago*, *Polygonum* HN 21,101).

6.3. U grčkom se semantizam "oštar", "šiljast" izražava pomoću prefiksno upotrijebljenog *δξυ-* (< *δξύς* "oštar"): *δξύρουλλον*³⁹ (Diosk, 3,109) *Psoralea bituminosa*, *δξύμυροσίνη*⁴⁰ (Diosk. 4,144), a i u grčkom kao i u suvremenim popisima vrijednost protosemantizma "oštar" izražava se redundantno, tj. kroz tautološke složenice, gdje se informacija "oštar" postiže jukstaponiranjem izosemantičkih elemenata. Navedimo kao primjer Dioskuridove fitonime *δξύκάνθα* koji je po svoj prilici označavao *Crataegus oxyacantha* (Diosk. 1,43) i *δξύσχωμος*, gdje imamo *δξύ-* + *σχοῖνος* "koji bode". Ova je tautološka složenica označavala *Juncus acutus*. Kod Diosk. 4,52 nalazimo i samo *σχοῖνος* *Cymbopogon*. Činjenica da je ta biljka služila za pravljenje strijela još više opravdava njezino svrstavanje u ovaj naš popis, jednako kao i njezin sinonim *σχωσπτερος* "šiljastih krila".

6.4. Naposljetku spomenimo da su i grč. elementi *βάρος*, *βάτις*, *βάτεια* (Diosk.) služili za označavanje različitog trnja, a poglavito kupine.

Struktura upotrebe ove oznake ne ograničava se na fitonimiju jer istu organizaciju forme sadržaja, izraženu kroz često iste forme izraza, nalazimo i u ornitonimiji i u ihtionimiji. Tako je, primjerice *βατίς*, *-λδος* opće ime za ražu (*Raja* sp. i posebno *Raja clavata*), a jednako vrijedi i za *βάτος*, koje je i u ngrč. oznaka za "kupina" i za "raža" (> bugarski i turski).

7. Kod metaforičkih naziva najčešći su oni koji izražavaju sliku nekog šiljatog, oštrog predmeta metalnog ili neku bodljastu životinju.

7.1. Budući da smo metaforičke izraze koji sadrže sliku "bodež", "oštrica" (sc. noža) i "mamuz" već vidjeli (1.4. i 2.3.), igličasti ili kljunasti izdanak ploda kod *Erodium cicutarium* uspoređuje se s iglom i naziva *iglica*.⁴¹ Istu asocijaciju izaziva i plod *Scandix pecten Veneris*, pa biljka nosi naziv *iglica*, *igljenjača*, *igličnjača*.⁴²

³⁸ André 299 navodi petnaestak fitonima ovakve osnove, dok u Diosk. 3,106 nalazimo isto značno *στάχυς*.

³⁹ Varijanta toga fitonima jest *δξύτρουλλον* (doslovno "oštri trolist"); usp. kod Plinija (HN 21,54) *oxytriphylon*.

⁴⁰ Kod Plinija (HN 23,88 i dr.) *oxymyr sine*, što je prema W. S. Jonesu *Ruscus aculeatus*.

⁴¹ Istu sliku izraza i sadržaja, tj. potpuno podudaranje pokazuju i ostali slav. nazivi za tu biljku: polj. *iglica*, rus. *igoľnik*, bug. *babini iglici*, a istu formu sadrže i u drugim jezicima: njem. *Spängelschopp*, jidiš *Nodullech*, engl. *pick needle*, *pink needle*, frc. *aiguilles*, *herbe à aiguilles*, *piktou* (= "petit pique"), tal. *erva di spinguli*, *ago moscato*, sard. *erba de agullas muscada*, ngrč. *βελονάκι*, fin. *pistosheinä* (= "pastirska igla"), est. *piste rohi*, alb. *lulë xhyllpane* (= "iglast cvijet") Sejdü 216.

⁴² Uglavnom prema srlat. nazivu *acus pastoris* za *Scandix pecten Veneris* nastali su ovi nazivi: frc. *aiguille du berger*, *aiguille de pasteur*, engl. *shepherd's needle*, njem. *Hirtennadel*, bret. *nadoez an berger*, fin. *poimenennuela*. Slika "igla" javlja se i u nazivima za druge biljke: engl. *lady's needle work* *Torilis a.n. thrisicus*, *Adam's needle* *Yucca gloriosa*, frc. *agoun* *Ononis*, *épingles de la vierge* *Geranium*,

7.2. Sliku oštrog metalnog predmeta (oružja) "mač", "nož" izražavaju nazivi *sablja* Gladiolus,⁴³ *Iris*, *sabljića* Gladiolus, *Iris*, *Hermodactylis*, *sabljičica*, *sabljan* Gladiolus, *sabljića* Crocus, *sabljić* *Iris*, *bijela sabljica* *Aloe arborescens*, *Hermodactylis tuberosus*, *vodena sabljica* *Acorus calamus*, *bela sabljenka* *Iris pseudacorus*.

Leksem *mač* nalazimo u nazivima: *mač*,⁴⁴ *mačić*, *mačička*, *mačincac* Gladiolus, *mača*, *mačac* *Ononis*, *crveni / crljeni mač* *Scorpiurus subvillosus*, *divlji mač* *Potentilla hirta*, *vodeni / krivi / lažni mačincac* *Iris pseudacorus*, *maček* *Cuscuta europaea*.

7.3. Sliku "strijela" izražavaju nazivi: *strelara*, *streljara* *Trapa natans*,⁴⁵ *strela*⁴⁶ (slov.) *Xanthium spinosum*, *strelica* *Scandix pecten Veneris*, *čimina strela* *Echinops banaticus*.

7.4. Među životinjama koje bismo mogli ovdje očekivati kao metaforičko polazište nameće se u prvom redu par excellence bodljasta životinja, tj. jež. Tu sliku nalazimo već kod Dioskurida u fitonimu *ἐχίνος* koji André identificira kao "figuier sauvage", a ista je biljka označavana i sinonimnim oblikom *ἔρωος*. Izvedenice iz iste osnove su *ἐχίνιον* (Diosk. 4,152) koji André identificira kao "argousier" *Hippophaë rhamnoides*, navodno

aiguilles, *aiguilles des dames*, *épinglettes* *Scandix pecten Veneris*, rum. *ac*, tal. *erba dal chiodo* *Geranium*, *inchioda Christi* *Lycium europaeum*, njem. *Nageldorn* (dva puta isti OS "čavao" + "trn"), *Nedelgras* *Plantago alpina*, itd.

⁴³ "*Schwertförmige Blätter*". *Mar* 2,691. I u sustavnoj je oznaci preuzet latinski naziv za tu biljku *gladiolus* ("mali mač") koji nalazimo kod Plinija NH 21,107. Grčki su nazivi *ξίφος* (< *ξίφος* "mač"), *φασγάνιον* (< *φάσγανον* "nož", "mač"), *μαχαίριον* (*μάχαιρα* "nož"), što Dioskurid ovako objašnjava: *διὰ τὸ τοῦ φάλλου σχῆμα· ἔοικε γὰρ ἑρῶδι... ἔποξε ὡ μαχαίριον*. (*Mat. med.* 4,20) Slično objašnjava i Plinije: "Cum primum exit, gladii praebet speciem." NH 25,137 (sve cit. u *Mar* 2,691). Uostalom, Plinije (25,138) latinizira grč. termin u *xiphium*, -i i u *xiphia*, -ae. Latinski izraz (etimon) nastavljaju frc. *glaiuel*, tal. *gladiolo*, dok nazivi koje niže navodimo imaju istu organizaciju sadržaja pod različitim izrazom: tal. *spadacciola*; friul. *spadès*, španj. *estoque*, *hierba estoque*, katal. *espadella*, grč. *σπαθάκι*, *σπαθόχοτρο*, lit. *kardėlis*, *kardylas* (dem. od *kardas* "mač"). Ista biljka i cvijet izosemički se nazivaju, polazeći od etimona koji je i u našem *sablja*, i u drugim jezicima: njem. *Rote Säbhelblume*, niz. *sabels*, rum. *săbiuță*, lit. *šoblėne*, *šoblėne* (*šoblė* ili *šoble* "sablja" iz polj. *sabla*), rus. *sablja trava*, bug. *sablica*, *sabljanika*. Etimologiju za *sablja* i izv. v. Skok ERHSJ 3,181 s.v.

⁴⁴ Isti se znak pojavljuje i u polj. *mieczyk*, češ. *mečik*, rus. *mečъ*, *mečnik trava*. Na ovom mjestu moramo ukazati na posve slučajno fonetsko poklapanje s našim *mač* i sl., koje srećemo u katal. *matx*, *matxos* (*matxet* = "kratka sablja") gdje polazni oblici za metaforu imaju također sadržaj veoma sličan našem. Španj. *machete* u značenju "teški nož za šećernu trsku", "bodež", "mač" proširen je kao tipični hispanizam u brojnim evropskim i američkim jezicima. Isti se semantizam pojavljuje u fin. *miekkaruoho* ("sablja trava"), *vuohen miecka* ("kozji mač"), est. *kuremõõgad* ("ždralov mač"), mađ. *kardvirag* ("sablja cvijet"), a to možemo povezati s Dioskuridovim *κεστρίς*, -ιδος (< *κέστρα* "šilo"). Etimologiju za *mač* i izv. v. Skok ERHSJ 2,345-6. U ovu semantičku grupu možemo ubrojiti i one strane nazive za Gladiolus koji se temelje na usporedbi listova gladiole s nožem: njem. *Batwirmesser*, *Haiße (n)messer*, dan. *skoerekniv(e)* ("Schneidmesser"), frc. *lès cuti* (Freiburg) (= "les couteaux"), tal. *cottellaccio*, *cutelli* (Lig.), *curtis* (Furlanija), kat. *coltell*.

⁴⁵ "Die dunkle, harte Frucht hat vier scharfe *Dornen*, die aus den Kelchblättern hervorgehen." *Mar* 4,751.

⁴⁶ Usp. alb. naziv za *Typha latifolia* *shgjetë* (< lat. *sagitta* "strijela") *Sej diu* 233. U ovo se semantičko polje mogu ubrojiti i nazivi koji izražavaju sliku "koplje": frc. *lancette*, *lancelle* (< *lance* "koplje") *Plantago lanceolata*, alb. *xhidë* (< tur. *cida* "koplje") *Typha latifolia*, *Sej diu* 233; v. bilj. 37.

"à cause de ses épines" što semantički odgovara jer se i kod nas ta biljka naziva *pasji trn* (BR 234). Drugi taj oblik identificiraju kao *Euphorbia spinosa*, ali ta nesigurnost u identifikaciji za nas nije bitna jer su obje biljke bodljaste. Kod nas se slika "jež" javlja u fitonimima: *jež* *Echinocactus albus*, *E. discolor*, *ježić* *Calamintha acinos*, *ježica* *Echinaria capitata*, *ježina* *Rubus fruticosus*, *ježika* *Echinophora spinosa*, *E. tenuifolia*, *Ruscus aculeatus*, *ježenka* *Echinaria capitata*, *ježinac* *Cytisus spinescens*, *Euphorbia palustris*, *Sparganium ramosum*, *ježinak* *Euphorbia palustris*, *ježinica* *Agrimonia eupatoria*, *ježinjak* *Euphorbia palustris*, *ježevac* *Acantholimon echinus*, *Ruscus aculeatus*, *ježevica* *Dactylis glomerata*, *Hydnum*, *H. coralloides*, *H. imbricatum*, *Rubus*, *ježevina* *Ruscus aculeatus*; slov.: *ježek* *Hydnum imbricatum*, *H. repandum*, *ježak* *Sparganium ramosum*, *rjavi ježek* *Hydnum imbricatum*, *strnišćni ježek* *Hydnum repandum*, *žolčasti ježek* *Hydnum amarescens*, *žlebjakasta ježavka* *Hydnum imbricatum*, *ježica* *Sparganium ramosum*, *ježičarica* *Xanthium*, *ježova ježica* *Sparganium ramosum*, *ježovka* *Echinophora spinosa*, *E. tenuifolia*.⁴⁷

⁴⁷ Sistematičari ovako opravdavaju nazive za nekoliko biljaka koje u sustavnom imenu nose sadržaj "jež": *Echinophora spinosa*: "Pianta... con foglie molto *spinose*." Le brattee... hanno apice *spinoso*." *Pol* FM 166. *Echinops*: "Foglie e fusto *spinosi* come quelli di un *cardo*; infiorescenze sferiche costituite da numerosi capolini patenti con brattee *spinose*." *Pol* FM 227. Isto bi se moglo reći i za vrste *Echinocactus* i *Echinodorus*. Vrsta *Echinops* označava se i u narodnim popisima drugih jezika pomoću uvođenja slike sadržaja "jež": grč. *ἐχῖνος* (Diosk. 4,141), frc. *oursin*, *tête hérissonne*, njem. *Igelkopf*, *Igelblume*, rus. *ežova noga*, polj. *jeżowiec*, *jeżonóg*, rum. *arici*. Isti denominacijski postupak nalazimo već u grčkom gdje se *Genista acanthoclada* naziva također "ježeva noga" *ἐχιδόπους* (André 123, Plinije 11,18). No i za druge bodljaste biljke nalazimo u raznim jezicima istu konceptualizaciju: njem. *Igelkolben* *Datura*, *Igelweizen* *Triticum*, *Igelsame* *Lappula*, *Igelkolben*, *Igelkopf* *Sparanium*, *Igelkaktus* *Echinocactus*, *Igelschauch* *Echinodorus*, *Igelkolben*, *Igelnuss* *Datura*; frc. *hérisson*, *tête de hérisson* *Datura*; rum. *ariciu* *Pogonatum*, bug. *eže taraležko* *Echinocactus*, češ. *ježkova palice* *Datura*, alb. *therrë iriçi* (= "ježev trn", što je dva puta izražen isti OS) *Chaerophyllum temulum*.

Popis literature i kratica

1. Botanička literatura

- Dom F* – R. Domac, *Flora*, Zagreb 1950.
Kor fl – M. Članak, S. Parabućski, M. Kojić, *Ilustrovana korovska flora Jugoslavije*, Matica srpska, Novi Sad 1978.
Pol FM – O. Polunin – A. Huxley, *Guida alla flora mediterranea*, Rizzoli, Milano 1978.
Pol Pfe – O. Polunin, *Pflanzen Europas* (Prijevod s engl. orig. izd. "The concise Flowers of Europe", London 1972), München 1974.
Šil Adg – Č. Šilić, *Atlas drveća i grmlja*, Sarajevo 1973.
Šil Šzb – Č. Šilić, *Šumske zeljaste biljke*, Sarajevo 1977.

2. Fitonimijski rječnici

- BBlg* – *Bilkite v Bølgaria i izpolzvaneto im*, Sofia 3. izd. 1977.
Bor DE – Al. Borza, *Dictionar etnobotanic*, Editura Academiei RS Romània 1968.
BR – D. Simonović, *Botanički rečnik imena biljaka*, Beograd 1959.
Carnoy – A. Carnoy, *Dictionnaire étymologique des noms de plantes*, "Bibliothèque du Muséon", vol. 46, Louvain 1959.
Mar – H. Harzell, *Wörterbuch der deutschen Pflanzennamen*, I–IV, V Registerband (I–III Lief. 3, Leipzig 1937–1969; III Lief. 4 – IV Aus dem Nachlass herausgegeben von Heinz Paul, Stuttgart-Wiesbaden 1976–1979; V Register, Leipzig 1957–1958).
Pen FPI – O. Penzig, *Flora popolare italiana – Raccolta dei nomi dialettali delle principali piante indigene coltivate in Italia*, vol. I–II, Genova 1924.
Rol FP – E. Rolland, *Flore populaire ou histoire naturelle des plantes dans leur rapports avec la linguistique et le folklore*, vol. I–IX, Paris 1896–1914.
Sejdiu – Sh. Sejdiu, *Albanska fitonimija na Kosovu* (Magistarski rad), Zagreb 1974.
Str GP – R. Strömberg, *Griechische Pflanzennamen*, Göteborg 1940.
Šulek – B. Šulek, *Jugoslavenski imenik bilja*, Zagreb 1879.

3. Rječnici i ostala literatura

- André* – J. André, *Lexique des termes de botanique en latin* (u seriji "Etudes et Commentaires" XXIII, Paris, Klincksieck 1956).
André – J. André, *Notes de lexicographie botanique grecque*, Paris 1958.
AR – *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb, I–XXIII, 1880–1976.
Bat.-Ales. – C. Battisti – G. Alessio, *Dizionario etimologico italiano*, 1–5, Firenze 1948–1957.

- Berneker — E. Berneker, *Slavisches etymologisches Wörterbuch*, I A-Mor, Heidelberg, 1908—1913.
- Devoto — G. Devoto, *Avviamento alla etimologia italiana, Dizionario etimologico*, Firenze 1968.
- Dioskurid — (lat.) *De materia medica*, lib. I, ed. Michaescu Iași 1938.
- Dioscorides de Materia Medica* (ed. Wellmann, Berlin 1806—14) 3 knjige.
- Pauly-Wissowa, *Real-Enzyklopedie*, Stuttgart 1938. i d.
- Plinije — *Pliny Natural History*, Ed. W.H.S. Jones, Loeb classics, London 1956.
- REW — W. Meyer-Lübke, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, 3. vollständig neubearbeitete Auflage, Winter, Heidelberg, 1935.
- Skok ERHSJ — P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I—IV, Zagreb 1971—1974.

4. Kratice

alb.	— albanski	mađ.	— mađarski
bret.	— bretonski	mak.	— makedonski
bug.	— bugarski	ngrč.	— novogrčki
češ.	— češki	niz.	— nizozemski
dan.	— danski	njem.	— njemački
engl.	— engleski	polj.	— poljski
est.	— estonski	rum.	— rumunjski
fin.	— finski	rus.	— ruski
frc.	— francuski	sard.	— sardski
grč.	— grčki	slov.	— slovenski
hs.	— hrvatskosrpski	španj.	— španjolski
izv.	— izvedenica	šved.	— švedski
kat.	— katalanski	tal.	— talijanski
lat.	— latinski	tur.	— turski
lit.	— litavski	Tosk.	— Toskana
Lig.	— Ligurija	Ven.	— Venecija
Lomb.	— Lombardija		

Résumé

LE SEMANTISME "PIQUER/PIQUANT" EN PHYTONYMIE

L'analyse phonologique en traits minimaux pertinents a amené les linguistes à appliquer la même méthode à l'analyse du lexique, c'est-à-dire à l'analyse du contenu linguistique en traits minimaux — les sèmes. L'auteur prend le sème avec la valeur que lui donne B. Pottier dans ses travaux de sémantique structurale, à savoir comme élément sémantique plus petit que le signe linguistique, et cherche à découvrir comment un sème spécifique, tel que "piquer/piquant" se manifeste dans les expressions d'une classe fermée — phytonymie populaire.

Le but que l'auteur se propose n'est pas d'analyser le signe déjà établi (phytonyme) en sèmes, et ceux-ci en sèmes génériques ou spécifiques, mais de découvrir comment un sème spécifique "piquer/piquant" est conceptualisé et par quelles figures du contenu est-il exprimé, et ensuite de voir s'il se justifie par l'aspect et la morphologie du référent, cette justification étant fournie par les descriptions de la plante en question que nous donnent les botanistes.

Le corpus pour cette contribution est constitué par les listes phytonymiques serbocroates et slovènes telles qu'elles figurent dans le *Botanički rečnik* de D. Simonović, tandis que les parallèles sémantiques dans les autres langues aussi bien anciennes que vivantes sont puisées dans les nomenclatures et ouvrages spécialisés des langues respectives (grec et latin; italien, français, allemand, anglais, albanais, bulgare, russe, roumain, etc.). Le sème "piquer" est exprimé dans le serbocroate et le slovène par les lexèmes dérivés des bases *bad-*, *bod-*, *ostr-*, *oštr-* ("piquant/aigu"), par les appellatifs *drač*, *trn* ("ronce/épine") et leurs dérivés, par les formes dérivées de *češljati*, *grebenati* ("peigner/carder"), métaphoriquement, par les noms des objets piquants/aigus/effilés tels que *bodež* ("stylet"), *mač* ("épée"), *igla* ("aiguille"), *strijela* ("flèche"), etc., et par la zoométaphore "jež" ("hérisson/oursin").

De cette manière on a pu constater une frappante unité sémique entre les langues différentes et sans aucune parenté génétique, unité exprimée par des moyens linguistiques (*expression*) différents mais par une organisation du *contenu* très ressemblante et souvent presque identique.